

jim prav v oči, in pogovorimo se kratko in dobro o tem svojem boji, da bodemo vsi na svojem mestu stali kot možaki — kot nepremagljivi katoličani, kot zvesti Avstrijani in kot pošteni Slovani.“

Če bode domovina imela sinove in hčere, katerih prsi so s takim duhom napolnjene, naj nam novo leto prinese dobro ali zlo — vse bodemo srečno prebili.

Davorin Terstenjak.

Dobrovoljka letu 1864.

Pojdi solit se ti, pratika stara!
Da si pobegnila, bil je že čas;
Leto je tvoje zavržena šara;
Prav je, da šlo je že enkrat od nas!

Res je, da lani, ko je se začelo,
Sreče obetalo je kot solí,
Vse mi ta dan je vošiti hitelo,
Srečo sem plačal, — pa prišla le ni!

Taki me vendar res najbolj jezijo,
Ki le od sreče skoz ven govoré,
Tratijo zlati čas, nič ne storijo,
In pa zato še plačilo dobé!

Lani so zdravje mi vsi prerokvali,
Pa me bolelo je večkrat uhó;
In še celó skoz debele očali
Padel nekter je pezdir mi v okó.

Tud' so mi vsi zadovoljnost vošili,
Pa le kaj vedno človeka jezí, —
In še povedati v stiski in sili
Večdel ne smem, kje me čevelj tiší!

Tretji vošili so mirne mi ure, —
Prazne to zopet so bile željé;
Ženske in moške nad mano babúre
Brus'jo jezike si in pa zobé!

Sladke dni tudi vošili so eni,
Toča za tacih dni malo le vem;
Dnevi so taki skor najbolj pošteni,
Kadar se žgancev in zelja najém.

Stara ciganka mi je prerokvala,
Da bom to leto še terno zadel;
Reš, da me tudi je sreča iskala,
Če bi — politike več bil imel!

Stavim, — zadel sem! in jud mi kosmati
Bankovcev tolstih našteje kot drv; —
Kaj vem, kako pa se maček priklati,
V loncu sem jih imel, — vse je požrl!

Staro pokopljemo torej zdaj prat'ko
Radi vsi — in priteženge vse;
Jez sem še spisal nadgrobnico kratko,
Pa je ne bote vsi brali, — — ne, ne!

Ti pa zdaj leto nam novorojeno,
Bodi bolj pametno, to ti povem!
Scer te v sramoto tud' neizrečeno
V črne bom bukve zapisal potem!

Skrbi, da srečne so ure mi tvoje
In da dosežem, kar koli želím,
Skrbi, da bankovce tudi še svoje
Zopet od mačke požrešne dobim!

Skrbi, da tudi jeziki strupeni
Pikali več me ne bodo nikdar!
Dalje, da smôla tud' bolj po ceni,
Če je tud' pasja mast draga, magar!

Z moko in žitom napolni dežele,
Pek pa naj lakoven več tak ne bo!
Žemlje naj bodo kot brusi debele,
Ne pa kot mladega vóla okó!

Pujsov zredí naj prestrašna se čeda,
Bodo klobase naj seženj dolgé;
Česna na cente naj bo in pa méda,
Da so ga site tud' vikše glavé!

Kukovca tista naj letos le kuka,
Ktera pomladi nas razveselí;
Ne pa, ki gleda kot čuk spod klobuka,
V angeljcu vraga cló vidit' želí! —

Lakota, vojska in revšina druga
Letos popolnoma naj se zatré;
In če med polže bi prišla že kuga,
Naj tud' hinavske lizune požrè! —

Več naj sledú ne bo solzne doline,
Mir bo potem in ljubezen povsod.
Ako strupena golazen pogine:
Vés farizejski potuhnjeni rod!

Še le potem bo pravica cvetela,
Kadar resnico smel reči bo vsak;
Scer ga pa taka le spet bo zadela,
Kakor kdaj mene, ko bil sem dijak.

Toraj nam leto! ti bodi pošteno,
Ne kot tvoj oče, ta ničasti nič;
Škodo popravi od njega storjeno;
Potlej porečemo ti, da si tič!

Tudi poplačaj dolgove vse stare,
Novih ne delaj vsaj vendar nikar!
Vedi, da mi siromaške smo pare,
Da nam kot česen ne raste denar!

Mislim, da vendar za hišo domačo
Mora človeku tud' biti kaj mar! —
Kdor za pečjó brez skrbi je pogačo,
Tega, se vé, ne razume nikdar!

Vse to ti povem zdaj, letice mlado!
Ker si otrók — in prav malo še veš;
S sveta odpravi vso grdo navado,
Ako ljudi res osrečiti češ!

In da boš srečne vse storil dežele,
Vsadi le vero in vést med ljudi;
Sreča, pravica spet bote cvetele,
Ako le vragu polomiš kostí!

Panati vrage res težka bo sila,
Strašno na svet jih je s pekla prišlo;
Menda je vraginja mlade rodila,
Starih gotovo kdaj tol'ko ni b'lo!

Nekaj bi hotel ti še naročiti,
Če bi resnica bolj ljubljena b'la;
Pa zavolj nje so judavši srditi
Križali nekdam še naš'ga Bogá!

Rečem le: Létice novorojeno!
Hočeš, da slavo ti bodem glasil,
Spolni željé mi vse moje — pošteno!
Scer pa ti v žepu bom — figo molil.

—l.

Naše kmetiške hiše — kakošne so in kakošne bi imele biti.

Človeka v srce zabolí, ako vidi, kakošne so večidel hiše na kmetih; že od deleč se večidel kaže, kako nerodne so v vseh rečéh. Če se pa va-nje stopi, tû se še le vidi, kako nespametno in brez pomislika je vse napravljeno; vidi se, da ljudém, ko so hišo stavili, ni mar bilo ne za svetlobo, ne za zdravi zrak, ne za koristno porabo prostora, ne za hišno čednost in snago itd. Z manjšimi stroški bi bili lahko napravili pripravniše poslopje, ako bi bil le um zidar bil. Tako pa so sobe majhne tesne in nizke, da Bog pomagaj! V tacem brlogu leže na kupu starši in otroci, hlapci in kršence, navrh pa še vkvartirani vojaki. Kaj se tû vidi in godí, — kakošen zrak se tû sope — ne bom ti, dragi gospodar, popisoval na drobno.

Nevednim mojstrom-skazom je malokdaj mar, da se nova hiša na mokro zemljo stavi; vse eno jim je, ali so okna na to ali to stran obrnjene; ali solnce v hišo posije ali ne. Pri napravi nove hiše se žalibog najbolj

na to gleda, da se, kar je moč, z majhnimi stroški napravi, da se blizo nje hlev, skedenj in gnojišče postavi. Tako hiša stoji prav za prav kakor kak boren prislonek k hlevu ali skednju, ki ima eno nizko in tamno izbico. Nje duri so tako nizke, da se moraš vselej pripogniti, če hočeš va-njo, ako le nisi prtlikovec; okna so včasih komaj poldrug čevelj visoke, v nekterih bajtah pa še celó tako majhne, da komaj glavo skoz pomoliš; peč v nji je navadno tako velika, da velik del hišnega prostora povzame; poleti in pozimi se za ljudi in žival v nji kuha. Svečava so navadno trske iz jelovega ali bukovega lesa napravljene, od katerih se mnogokrat tako kadí, da ljudje skor sami sebe ne razločijo. Pa še to je, da v hišah dostikrat tudi kuretnina in druga domača žival prebiva. Okna so dostikrat proti gnojnemu kupu obrnjene, in hišnim vratam nasproti stoji hlev ali pa stranišče (sekret). Če je vas še v tako dobrem in zdravem kraju, si ga kmet v svoji hiši s slabim zrakom pokvari.

Hočeš imeti hišo na pravem mestu, postavi jo proti jugu, to je, proti poldanski strani. V tacih hišah ne trpé prebivavci poleti take vročine, pozimi pa tudi tacega mraza ne, kakor v onih, ki so proti jutru ali pa večeru obrnjene, ktere poleti 4 ali 5 ur zjutraj ali popoldne solčna vročina prepeka. Če so hiše proti jugu (poldnevu) obrnjene, jih solnce poleti skorej nič ne zadeva, in čeravno zjutraj ob 9. ali 10. uri v hišo sije, jo popoldne ob 2. ali 3. uri že popušča, ker tako visoko na nebesu stoji, da le na streho sije, ne pa v hišne sobe; — v hišah proti poldnevu obrnjenih je pa to ravno narobe; v take hiše jame solnce po svojem nizkem teku že zjutraj sijati in jih razgreva kakih 7 do 8 ur; zato je pa tudi v njih topleje, one so svetleje in ne potrebujejo toliko kurjave, kakor hiše na drugo stran obrnjene.

Vse, kar vlažne soparice v hišah in poleg hiš napravlja, bi se moglo odstraniti; zato naj bi hišni gospodarji najbolj na to gledali, da bi zidovje in lesnino svojih hiš, kar se dá, vedno suho ohranili.

Mali vrtec s cvetlicami pred hišo lepša hišo; cvetlice se ponašajo na solncu najbolj, zato je pa tudi najgorši kraj za cvetnjake na južni hišni strani. V Švajci se vidi pred vsako kmečko hišo prijeten cvetličan vrtec. Nikar ne mislite, da je to pregosposko, predrago ali zamudno za kmeta; če si enkrat za par grošev kupi korenin georginjah, si jih zarediš, da jih imaš ti pa tvoji otroci dovelj, če jih pozimi v hram spraviš kakor krompir. Pa še družih cvetlic je dosti. Le ta misel naj enkrat predere pri kmetih, da Bog ni cvetlic vstvaril samo — za gospôdo.

Natoroznanske stvari.

Nektere avstralijske živali.

Človek je že tak, če kako reč ali stvar vidi in pregleda le povrhom, da je prav ne pozná, ali pa če samo sliši kaj o nji, potlej si domišlja, kaka pa kaka je vsa, in časi mu posebno igra domišlija. — Kaj vse so mislili o Avstralii, dokler so jo poznali le povrhom in ne vse. Mislili so, Bog vedi, kaka je, kaka puščava, da je vse sama skala, sklad na skladu, prepad pri prepadu, brezno pri breznu, vmes pa da so razširne peščenine, le tam pa tam da raste kako drevo, — izključeno, golo, pritlikasto, še za kurjavo ne. Za prebivavce so mislili, da niso ljudje ne opice, ampak nekake potvare (missgeburten). No, dan danes ni nihče več tacih misel o Avstralii; vtrnile so se in znano je zdaj, kako rodovita je po nekterih krajih. Precej bogata je zlata, kotlovine in premoga, rastlin in žival,

ktere se posebno razločujejo od živalstva in rastlinstva po družem svetu.

Anglež Bennet je precej obširno popisal Avstralijo in na svetlo dal vès popis pod naslovom: „Gatherings of a Naturalist in Australasia, by George Bennet. London 1860.“ — Častiti bravci, náte nekoliko ondukajšnjih živali, kake so.

I.

Tičetulenj.

(Ornithorhynchus paradoxus*).

Evropejski natoroznanci sprva še vedili niso za to žival, kam bi jo prav vvrstili v živalski sistemi: ali med golazni, ali med tiče, ali med dojlke. Naposled so vendar med dojlke vzeli jo. Pa še verjeli niso precej, da bi to res bila kaka posebna žival. Za méh so mislili, da je kacega starega krta meh z gosjim kljunom spredaj. Pozneje so se preverili, in ko so bili bolj izpoznali jo, popisal je jo Šav 1799. leta in imé: „Platypus anatumus“ dal jej. Al kmali so jo prekrstili in dali ji ime „Ornithorhynchus paradoxus“, in to je ostalo. Naselniki v Neu-Süd-Wal-u pravijo tej živali „povodnji krt“, zamurci pa jo drugače imenujejo, nekteri tako, nekteri tako, vsak po svoje.

Ko je Bennet prvič videl to žival, o tem pripoveduje to-le: „Lep večer je bil — poleti. Šel sem s tovarši k neki reki, v kateri je še precej bilo teh živali. Unkraj reke je bila cela vrsta divotnih holmecev, lepo obraščenih z drevjem. Vse polno rumeno cvetočih, lepih dreves je rastlo tudi ob reci in veje stezalo nadnjo. Po krasnih redkovejastih evkaliptih (Eucalyptus**) so se veseli smejali avstralijski povodnji kosi. Vse je bilo veselo, vse živo in tako prijazno in divotno! Plo-dovito je obalo obraščala trstika (Arundo phragmites) unkraj, kjer je tam pa tam 12 do 14 čevljev visoka metlavka (Cibotium Billardieri) zibala se v rahlem večernem vetriču, vmes pa smejali se belo-cvetoči šopki in rudeče kopinje. Po reci je plavalo jajčasto damasonijevo listje (Damasonium ovalifolium). Najbolj mi je dopadla pa „Vallisneria“, ktere je vse polno bilo po strugi, njeni široki, na pol prozorni listi so pa plavali po vodi.

Po tacih krajih je tičetulenj rad. Med mnogotermimi, med mnogimi povodnjimi cveticami ima največ živeža — zeželke (insect), zato si luknje koplje ob vodi po senčnih, obraščenih obalih.

„Solnce je ravno bratu zapadu v naročje podajalo svoje zadnje zlatosjajne žarke, ko so mi tovarši pokazali vodo, da se lehno giblje: plaval je tičetulenj. Glavo je imel zunaj, drug je bil pa vès v vodi. Ko sem zagledal ga, vesel sem bil, zato ker dozdej nisem še nobenega vidil živega, toda tihi tihi smo morali biti, kajti — če le kaj zasliši, precej šine pod vodo, in ni ga kmali zopet venkaj; pa sej tudi sicer ni dolgo v vodi, eno, dve minuti, k večemu tri, delj ne, ampak prikaže se, pa zopet skrije in vselej se prikaže nekoliko preč od ondukaj, kjer se je bil skrila, — kazno in očito, da plava tudi pod vodó. Ta trenutek mora biti že pripravljen strelec, da ga precej počí, kakor hitro se prikaže, če ne, pa ga ne dobí. Če pa vzeme v roko puško in nameri še le potem, ko že kuka iz vode, preplaši ga, da kar izgine, ker — zeló je boječa ta žival. Pa od blizo mora vstreliti, če ne, ne dobí ga, in na glavo mora zadeti ga, po drugod je premehak, prerad se vdá.“

Telo ima stisnjeno ta žival. Koža je zgoraj debela, temno črno-rujava, na prsih in na vratu spodej pa jasnejša, rujava in voljna, tako, kakor svila. Mladim je

*) Schnabelthier. **) Gumbaum.